

Хомко С. В.,
студентка,

Національний університет «Одеська юридична академія»

КОНЦЕПЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Базисною ідеєю концепції загальної спадщини людства є раціональне використання об'єктів, що являються особливою цінністю для всього людства та мають бути збережені для майбутніх поколінь. Концепція відноситься до просторів та ресурсів, які за своєю природою не можуть знаходитися під суверенітетом тієї чи іншої держави, повинні використовуватись на благо всього людства з врахуванням інтересів усього міжнародного товариства при їх експлуатації. Вперше вона була запропонована послом Мальти А. Прадо на Генеральній Асамблеї ООН в 1967 р., коли він запропонував оголосити глибоководне морське дно і його ресурси загальною спадщиною людства. Згодом це знайшло закріплення в універсальних міжнародних договорах (в Угоді про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979 та Конвенції ООН з морського права 1982 р.). З того часу концепція загальної спадщини людства не переставала обговорюватися світовою спільнотою.

Кастельонська декларація про нові перспективи загальної спадщини людства 1999 р. визначає, що на сьогоднішній день були запропоновані й частково визнані як такі, що є частиною загальної спадщини людства, наступні об'єкти: морське дно за межами національної юрисдикції; біологічні ресурси відкритого моря; Антарктика; космічний простір, Місяць та інші небесні тіла; діапазон радіохвиль та найбільш зручні орбіти; компоненти навколишнього середовища, від яких залежить життя всіх людей (повітря, вода, ґрунт, фауна, флора); біологічне розмаїття; глобальний клімат; продовольчі ресурси, необхідні для виживання; права людини і основні свободи; геном людини; культурна і природна спадщина; витвори інтелектуальної праці, що мають загальне значення, які є суспільним надбанням (Кастельонская декларация о новых перспективах общего наследия человечества 1999 г. [Електроний ресурс]. Офіційний сайт ЮНЕСКО. Режим доступу: unesdoc.unesco.org/images/0011/0011175/117569R.pdf).

Проблемам загальної спадщини приділяли значну увагу багато вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед таких проблем поки залишається відкритим питання про співвідношення понять загальної спадщини людства і всесвітньої культурної спадщини.

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговує точка зору І.Е. Мартиненко щодо концепції загальної спадщини людства. Він вважає, що подібних концепцій в міжнародному праві дві: одна стосується міжнародного співробітництва в галузі освоєння космосу і морського дна, які є спільною спадщиною; друга – гідності та цінності кожної культури і як висновку із цього, що всі культури є частиною загальної спадщини людства.

Друга концепція базується на тому, що:

1) кожна культура вносить свій внесок у розвиток людської цивілізації; цивілізація буде збіднена, якщо будуть загублені її досягнення;

2) охорона культурної спадщини – справа не тільки тієї держави, на території якого знаходяться видатні пам'ятки культур, але всіх держав;

3) охорона пам'яток культури передбачає міжнародне співробітництво у справі збереження, консервації, відновлення об'єктів, що володіють універсальною цінністю;

4) питання власності не мають принципового значення для загальної спадщини людства (пам'ятники культури можуть перебувати у власності держави, приватних осіб, муніципальних утворень, громадських організацій);

5) частини загальної спадщини володіють національним характером;

6) загальна спадщина людства в галузі культури тягне за собою визнання необхідності загального користування культурними цінностями (всі люди мають право на рівне користування досягненнями культури, в тому числі і світовий) (Мартиненко І.Е. Конвенції ЮНЕСКО щодо захисту культурної спадщини: проблеми реалізації в національне законодавство // Університетські Наукові записки. – 2007. – № 2 (22). – С. 386 – 395).

В ст. 1 Декларації принципів міжнародного культурного співробітництва 1966 р., зазначено, що «всі культури є частиною загального надбання людства». Важливе значення для подальшого розвитку концепції загальної спадщини в сфері культури та навколишнього середовища мала Конвенція «Про охорону всесвітньої

культурної та природної спадщини» 1972 р. В тексті цієї Конвенції в декількох місцях вживається поняття «загальна спадщина людства» (преамбула, ст. 6). Але, як зазначає український науковець В.І. Акуленко, Конвенція про охорону всесвітньої спадщини 1972 р., не розв'язала всіх проблем. Зокрема, як вважає вчений, не відпрацьовано на міжнародному рівні інститут відповідальності держав за спричинення пошкоджень культурної спадщини інших народів, а також взяття ними превентивних зобов'язань для упередження руйнувань пам'яток культури, усунення загрози щодо них та інші (Акуленко В.І. Формування міжнародно-правової позиції України в охороні культурних цінностей / Суверенітет України і міжнародне право / За ред.. В.Н. Денисова, В.І. Євінтова. – К.: Манускрипт, 1995. – С.319).

На нашу думку, всі об'єкти загальної спадщини – Місяць чи морське дно, Антарктика або навколишній простір, культурні та природні цінності вимагають дбайливого ставлення, охорони від негативного впливу багатьох факторів і збереження їх для майбутніх поколінь людства. Тому, вироблення єдиного концептуального підходу по всіх об'єктах спільної спадщини для подальшого їх втілення в норми міжнародного права є вкрай необхідним.